

УДК 81.09: 81.111 (30)

DOI: 10.34142/2312-1076.2022.1.99.03

Дмитро Дроздовський

НАУКОВО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ «THE ROUTLEDGE COMPANION TO TWENTY-FIRST CENTURY LITERARY FICTION»

Анотація

У статті досліджено принципи організації матеріалу й структуру ключових змістовно-тематичних блоків («Сексуальність», «Ідентичність», «Фінанси», «Війна/тероризм» тощо) в одному з найбільш повних англомовних літературознавчих компендіумів останнього часу – «The Routledge Companion to Twenty-First Century Literary Fiction». Зазначене видання пропонує наукову систематизацію ключових проблем, що стосуються дискурсу англомовної літератури ХХІ ст. Автори розділів приділяють увагу жанру роману, який репрезентує ключові філософські, жанрові, наративні модифікації в річищі сучасної прози Великої Британії, США та деяких інших країн. «The Routledge Companion...» узагальнює логіку розвитку сучасного літературного процесу в англомовних країнах, акцентуючи на формах дистанціювання від постмодерністського роману й визначаючи ті світоглядні, наративні та ін. аспекти, що дають підстави говорити про появу роману, який відображає констеляцію нового культурно-історичного періоду, відмінного від постмодерних конфігурацій. З'ясовано, що упорядники видання прагнуть зафіксувати логіку розвитку літературного процесу, поєднуючи історико-літературний фактаж із окресленням теоретичних проблем, які знаходять свою експлікацію на літературному матеріалі. Визначено інноваційні аспекти (окреслено питання про антропоцен, досліджено жанр коміксів і графічних романів у річищі

сучасної літератури, окреслено теорію реалізму(ів) тощо) наукового компендіуму, показано, у який спосіб літературознавче видання інспірує подальший розвиток гуманітаристики. Досліджено принципи структурування теоретичних проблем, взаємозв'язок історії, теорії літератури та філософії літератури як ключових чинників, що визначають епістемологічну основу видання. У «The Routledge Companion...» узагальнено ключові питання, що стосуються гуманітаристики загалом і культуральних студій, досліджень із феноменології та антропології, а отже, компендіум підготовлено на основі компаративістичного підходу (в широкому сенсі). Робота виконана в рамках Програмно-цільової та конкурсної тематики НАН України «Підтримка пріоритетних для держави наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України на 2022 – 2023 рр.». Назва роботи: «Науково-концептуальні засади створення сучасних літературознавчих енциклопедій: світовий досвід».

Ключові слова: сучасні літературознавчі енциклопедії, концептуальні засади створення енциклопедій, «The Routledge Companion to Twenty-First Century Literary Fiction», літературознавство Великої Британії та США, постпостмодернізм, сучасний літературний процес, історія літератури, теорія літератури.

Abstract

In the paper, the author has examined the principles of design and structure of key content-thematic chapters (“Sexuality”, “Identity”, “Finance”, “War/Terrorism”, etc.) in one of the fundamental literary compendiums of the recent years – “The Routledge Companion to Twenty-First Century Literary Fiction”. This edition proposes a scientific systematization of key issues related to the discourse of English-language literature of the XXI Century. The authors of the

chapters pay attention to the genre of the novel, which represents the key philosophical, genological, narrative modifications in the stream of the contemporary fiction of Great Britain, the United States and some other countries. “The Routledge Companion...” summarizes the logic of the development of the contemporary literary process in English-speaking countries, emphasizing the forms of distancing from the postmodern novel and defining those worldviews, narratives and other aspects that give grounds to talk about the emergence of the novel, which reflects a new cultural and historical period, different from the postmodern configurations. It was found out that the editors of the compendium seek to capture the logic of the literary process, while combining historical and literary facts with the delineation of theoretical problems that are reflected in the literary process. Innovative aspects have been identified, the question of the anthropocene has been outlined, the genre of comics and graphic novels and the stream of the contemporary literature has been studied, the theory of realism(s), etc. has been outlined, the way the literary compendium inspires further development of the humanities has been studied. The principles of structuring theoretical problems, the relationship between history, literary theory and philosophy of literature as key factors determining the epistemological basis of the publication have been discussed. “The Routledge Companion...” summarizes key issues related to the humanities in general and cultural studies, phenomenology and anthropology, and, therefore, the compendium is based on a comparative approach (in the broadest sense) involved in writing a 21st century history of literature. The work was prepared within the framework of the Program and Competitive Themes of the National Academy of Sciences of Ukraine “Support of Priority Scientific Research and Scientific-Technical (Experimental) Developments of the Department of Literature, Language, and Arts of the National Academy of Sciences of Ukraine for 2022-2023”. Title: “Scientific and conceptual principles of contemporary literary encyclopedias: world experience”.

Key words: contemporary literary encyclopedias, conceptual principles of encyclopedias, “The Routledge Companion to Twenty-First Century Literary Fiction”, literary criticism of the UK and the USA, post-postmodernism, contemporary literary process, history of literature, theory of literature.

Вступ

Окреслюючи іноземний досвід і науково-концептуальні засади створення літературознавчих енциклопедій, важливо звернути увагу на принципи організації матеріалу у фахових літературознавчих компендіумах, виданих у визнаних у зарубіжному науковому світі видавництвах, що мають високий статус в академічному світі й пропонують сучасні підходи до структурування історико-літературного й теоретичного матеріалу.

На початку 2019 р. у престижному американсько-британському (Лондон — Нью-Йорк) видавництві «Routledge» опубліковано літературознавчий компендіум, який у систематизованому вигляді репрезентує основні прозові твори Великої Британії та США, надруковані в перші десятиліття XXI ст. Видання «The Routledge Companion to Twenty-First Century Literary Fiction» упорядкували Деніел О’Гормен (Daniel O’Gorman) та Роберт Іглстоун (Robert Eaglestone). На відміну від попередніх зарубіжних (Cuddon, J. A. (1999). *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. Penguin Books; Quinn, E. (2000). *A Dictionary of Literary and Thematic Terms*. New York; Selden, R., Widdowson, P. (1993). *A Reader’s Guide to Contemporary Literary Theory*. The University Press of Kentucky; Енциклопедія постмодернізму (2003); за ред. Ч. Е. Вінквіста та В. Е. Тейлера. Київ: Основа.) та вітчизняних (Лексикон загального та порівняльного літературознавства (2001). Чернівці: Золоті литаври. 644 с.; Літературознавчий словник-довідник (1997); упоряд. Р. Т. Гром’як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія») літературознавчих енциклопедій і

компендіумів-словників, представлене видання систематизує ключові, на думку редакторів і авторів розділів, твори, експлікуючи найважливіші проблеми сучасного літературного процесу в англomовному світі.

У «The Routledge Companion...» літературний процес, що репрезентує розвиток сучасного англomовного роману (від 2000-х рр.) згруповано за обраними теоретичними проблемами, що визначені в річищі світової гуманітаристики як найбільш актуальні, а сам виклад матеріалу структурований у вигляді чотирьох ключових розділів.

У назві згаданого вище літературознавчого компендіуму визначено межі історичного періоду: ХХІ століття. По суті, йдеться про майже два десятиліття, які репрезентують розвиток художньої прози в англomовному світі (представлено огляд романістики як Великої Британії, США, так і деяких інших англomовних країн (Ірландія), а також творів, написаних, у Пакистані, Індії тощо англійською мовою). Історичний період у компендіумі представлено через низку проблемно-тематичних блоків, що визначають топіку сучасного літературного й літературознавчого ландшафту, переважно у Великій Британії та США.

Зазначений компендіум пропонує огляд історичного процесу на сучасному етапі, проте логіка викладу підпорядкована концепції упорядників Д. О'Гормена (D. O'Gorman) і Р. Іглстоуна (R. Eaglestone): окреслити вияви нового художнього мислення, чуттєвості та світогляду, що характеризують дискурс постпостмодернізму. Екскурс в історію сучасного англomовного роману репрезентований через змістовно-тематичні блоки, у яких кожний із авторів вибудовує власну логіку наративу та пропонує відповідну теоретичну модель осмислення топіки сучасного англomовного літературного ландшафту, часом відштовхуючись від власних наукових підходів, експлікованих у попередніх монографічних виданнях або наукових публікаціях у фаховій періодиці.

Методи та методики дослідження

У статті послуговуємося загальнометодологічними підходами, пов'язаними з систематизацією та узагальненням аналізованого матеріалу, залучено підходи структурно-семіотичного аналізу змістових блоків (розділів) і компаративістики.

Результати та дискусії

В аналізованому виданні представлено три ключові комплекси, що репрезентують тематичні та світоглядні зміни в сучасному англomовному літературному процесі. У «The Routledge Companion...» кожен із розділів має свої реперні точки та проблемно-змістові лінії: 1) ідентичність, включаючи такі компоненти, як раса, сексуальність, релігія; 2) вплив технологій, тероризму, активістських рухів та глобальної економіки на сучасний світ та літературу; 3) форми прози ХХІ століття, зокрема такий комплекс припускає особливу увагу до нових жанрів, наприклад, трансформацію пасторального роману, комедійних елементів та ін., а також акцентування на графічних романах, видозміні традиційних літературних технік і форм письма протягом останніх років (див. вступне слово до видання). Як зауважують редактори-упорядники, серед ключових завдань, які вони ставили під час укладання компендіуму, були такі: “Identity, including race, sexuality, class, and religion in the twenty-first century;

The impact of technology, terrorism, activism, and the global economy on the modern world and modern literature;

The form and format of twenty-first century literary fiction, including analysis of established genre such as the pastoral, graphic novels, and comedic writing, and how these have been adapted in recent years” (The Routledge Companion, 2019: 1).

У розділах, що стосуються окреслення актуальних для сьогодення проблем, філософсько-світоглядних, ідентичнісних питань та ін., збережено історичний підхід до викладу матеріалу. Варто зауважити, що автори розділів

послугуються компаративістичним підходом, висвітлюючи один твір у порівнянні з іншим (скажімо, в розділі «War on Terror», де представлено творчість трьох авторів, чії романи експлікують зазначену проблематику війни проти тероризму: Могсін Гемід (Хемід) і роман «The Reluctant Fundamentalism» (2007-2008), Надім Аслам і роман «The Wasted Vigil» (2008), Каміла Шамсі й роман «Burnt Shadows», (2009)).

Якщо говорити про репрезентацію персоналістського канону, що є знаковим для характеристики сучасного англомовного літературного процесу, то в центрі уваги укладачів такі автори, як Девід Мітчелл (David Mitchell), Гері Кунзру (Hari Kunzru), Дженніфер Іген (Jennifer Egan), Елі Сміт (Ali Smith, Гіларі Ментел (Hilary Mantel), Колсон Вайтгед (Colson Whitehead) та ін.

Структура компендіуму представлена розділами, кожний із яких містить низку тематичних блоків (підрозділів): Part I. “Forms”: “The networked novel”, “Globalization”, “Sincerity”, “Autobiografiction”, “Experiment”, “Comedy”, “Metafiction”, “Pastoral”, “Realisms”, “Comics and graphic novels”. Part II. “Identities”: “Black British Fiction”, “Queer”, “Family”, “Religion”, “Diaspora”, “Indian Fiction in English”, “Northern Irish Fiction”, “Animals”. Part III: “Ruptures”: “(The) Digital”, “Anthropocene”, “Displacement”, “Asylum”, “Finance”, “The 9/11 Novel”, “War on Terror”, “From Civil Right to #BLM”, “The past”, “Hope”. Part IV. “Case studies”: “Granta’s ‘Best of Young British Novelists’”, “Hari Kunzru”, “Jennifer Egan”, “David Mitchell”, “Jonathan Lethem”, “Ali Smith”, “A.L. Kennedy”, “Hilary Mantel”, “Marilynne Robinson”, “Colson Whitehead”. З огляду на наведену вище структуру видання пропонує системний огляд літературного процесу, який концентрується навколо ключових проблем сучасної теорії літератури (питання про реалізм(и), дискурс релігії, теми й мотиви, що стосуються сексуальності, переміщення, цифрової реальності та ін., мультикультурних феноменів тощо), а також *cultural studies* у широкому розумінні

цього поняття, оскільки в компендіумі знаходять осмислення такі проблемно-тематичні ансамблі, як «Фінанси», «Антропоцен», «Переміщення» та ін. Зауважу, що окремі проблемно-тематичні блоки й перераховані вище теоретичні проблеми майже не представлені у вітчизняному літературознавчому дискурсі.

Деякі зазначені питання, як, наприклад, “Autobiografiction”, “Anthropocene” та ін. досі не здобули широкого осмислення та наукового представлення в академічному середовищі західного світу, а також в українських дослідженнях, що загалом засвідчує інноваційність пропонованого компендіуму. Відповідно, матеріали, представлені в компендіумі, виявляють інноваційність, значний епістемологічний потенціал, що є поштовхом до розвитку літературознавства й гуманітаристики загалом. Автори видання розглядають згадані вище теоретичні проблеми (формування «ідентичності переміщення», антропоценний світогляд як нова модель взаємодії суспільства (технологій) і природи та ін.) на матеріалі художніх творів, показуючи, у який спосіб зазначені проблеми представлені в художньому дискурсі літератури, як вони кореспондують зі світоглядом персонажів чи з позицією оповідачів у романах. Автори видання уважні як до філософської репрезентації світоглядних настанов, так і до окреслення наративної специфіки сучасних творів, зокрема акцентуючи на різних фокусах нарації та типах оповідачів, моделях викладу матеріалу (від першої чи третьої особи тощо).

В останньому розділі видання «Case studies» окреслено ключові постаті сучасного англomовного літературного процесу (переважно Великої Британії та США), що виявляє мультикультурну й транскультурну специфіку літературного процесу країн. Увага укладачів звернена на вагомій літературній премії, які дають можливість окреслити канон із персоналій (ключових, на думку укладачів, письменників) у річищі сучасного англomовного літературного процесу. Автори

компендіуму загалом згадують визнані фаховим товариством літературні премії, які й дають підстави сформувати персоналістський канон у дискурсі сучасних англомовних літератур.

Статті перших трьох частин компендіуму репрезентують огляд філософських праць, які, на думку авторів, мають висвітлити зміни в світосприйнятті, які, відповідно, знаходять свою подальшу експлікацію і в літературних творах. Так, питання про реалізм(и), на думку дослідниці Софі Влакос (Sophie Vlacos), продиктоване змінами в філософії, що прийшла на зміну постмодерному мисленню. Відповідно, криза постмодерної іронії, потреба в глибшому пізнанні феноменів реальності, акцентування на ролі суб'єкта й методах дослідження дійсності зумовили загальносвітоглядні зміни, які детермінували появу постпостмодерних літературних конфігурацій. У романах це спричинило появу різних тенденцій, в основі яких — ідея повернення до онтології реальності («object-oriented ontology»). Поруч із іронією в постпостмодерних літературних творах актуалізовано концепт «щирості», поруч зі скепсисом — відчуття відповідальності за планетарні зміни, глобальні екологічні проблеми.

Д. О'Горман зауважує, що хоча така ключова риса, як іронічність, має розвиток і в сучасному романі, проте помітними є тенденції до формування нового типу художньої свідомості, яка прагне активно реагувати на ключові проблеми дійсності — передусім екологічного характеру: “The irony and occasional cynicism that is often seen to characterize postmodern writing has, for some, come to feel self-indulgent in an era in which, for instance, it has become indisputable that humanity will face mass displacement and famine in the absence of urgent and committed collective action against climate change” (The Routledge Companion, 2019: 2). Зазначені тенденції зумовлюють появу літературних творів, які визначають ландшафт і нову топіку в британському й американському літературному романі поч.

XXI ст., детермінуючи розширення тематики літературного процесу, репрезентацію в ньому нової постпостмодерністської свідомості та чуттєвості.

С. Влакос аналізує низку маніфестів та важливих теоретичних праць, що вплинули на зміну світоглядної парадигми впродовж останніх десятиліть. Доцільно сказати, що ідея «реалізму» знаходить своє підтвердження в низці новітніх зарубіжних досліджень. С. Влакос не аналізує ці праці, проте на початку своєї статті про реалізм(и) в річищі сучасних романів дослідниця постулює ідею різних типів реалістичного письма, наголошуючи на тому, що визначає епістемологічне ядро реалізм(ів).

Науковому виданню «The Routledge Companion...» властивий загалом компаративістичний підхід до представлення аналізованих явищ, якщо під таким підходом розуміти залучення матеріалу з інших царин знання (соціології, антропології, геології та ін.), які розширюють доказову базу статей, розміщених у розділах і підрозділах, і пояснюють історію виникнення того чи того поняття (як «антропоцен»), зв'язок літературних репрезентацій певного явища з його осмисленням у царині соціології, антропології тощо.

Автори компендіуму розглядають літературні твори в контексті визначених тенденцій, авторських концепцій, які були представлені в інших працях. Упорядники літературознавчого видання залучили до роботи фахівців, які мають фундаментальні наукові публікації з тієї проблеми, яка знаходить висвітлення в компендіумі. Безперечно, це також стосується й четвертого розділу, до якого залучено літературознавців, котрі написали знакові праці з дослідження творчості того чи того автора (наприклад, Сара Діллон (Sarah Dillon) — одна з найвизначніших дослідниць творчості Д. Мітчелла, авторка студії «David Mitchell: Critical Essays, Canterbury, Gylphi, 2011»). Автори розвідок прагнуть окреслити «теоретичну» історію літератури: огляд літературного періоду,

аналіз літературних творів відбувається під певним теоретичним фокусом, що відповідає загальному стану сучасної літературознавчої думки. Крім того, автори доволі уважні до питань філософії літератури: уже згадуваний розділ «Реалізм(и)» відображає огляд філософських праць, які поглиблюють уявлення про реалізм як напрям і стиль літератури й виводять окреслене питання в площину епістемології та гносеології, пояснюючи потребу сучасних письменників у реалізмі/(ах) філософськими змінами.

Софі Влакос доводить, що в ХХ ст. відбувався активний розвиток марксистських підходів до літератури, які, проте, не заперечили кантіанського *ідеалізму*, представленого в концепціях *трансцендентальної* естетики й «речі-в-собі». Саме ці концепції здобувають особливу актуалізацію в річищі вже сучасного англomовного роману. Дослідниця наголошує, що «Throughout the twentieth century, literary and artistic debate was this framed by these Kantian questions regarding art's cognitive status and the conditions of the Subject's knowledge, questions which confirmed and essential reciprocity between the disciplines of literature, art and philosophy» (The Routledge Companion, 2019: 101). Кантіанський дискурс має значний вплив на літературу ХХ ст. і сьогодні стає об'єктом критичного осмислення й реципіювання в річищі сучасного роману: «Where Kant had sidelined aesthetic experience to its own distinct real of appearances and disinterested pleasures, the realist asserted interconnection of that experience with knowledge and everyday praxis, championing the artwork's participatory role within everyday understanding and historical reality» (The Routledge Companion, 2019: 101). С. Влакос наголошує: «For literary postmodernists, there was no one literary truth about the world, only a multiplicity of competing visions or constructions of reality mediated by human experience and imagining. In its more skeptical moments, this commonplace of post-Kantian epistemology signaled a disavowal of rationality itself. <...>. In present culture, however, the critical or ironic 'edge'

associated with postmodernist anti-realist techniques has fallen flat, so much so, that the devices of postmodernist anti-realism (those devices designed to shatter the realist illusion and to foreground the fictive status of the work question) are now submerged within a new and yet formally quite familiar mode of realism” (The Routledge Companion, 2019: 103).

Кантівська філософія, на думку С. Влакос, має важливе значення для розуміння філософського фундаменту британського постпостмодернізму, в лоні якого відбувається відмова від іронії та актуалізація інтелектуальних ресурсів задля пізнання фундаментальних основ буття. «Modernist and postmodernist poetics turn upon an aesthetic epistemology reaching back to Kant, but it is precisely this Kantian-phenomenalist or correlationist epistemology that many contemporary realist theorists are philosophers seek to escape. Indeed, the implosion of literary realism is an historical symptom of the philosophical model they seek to overcome; of a flat-lining postmodernity and the disappearance of reality beyond representation and correlation» (The Routledge Companion, 2019: 111).

С. Влакос зауважує, що конкретні фактологічні вкраплення, значна кількість дат тощо дають можливість оповідачам і персонажам сучасних романів вийти на рівень метафізичного узагальнення ситуацій, показуючи перебіг історії як явища *телеологічного*, якому притаманна ідея «цілепокладання». На думку дослідниці, сучасній літературі властивий інакший спосіб репрезентації дійсності: з позиції природи, з позиції речі й тих об’єктів природи, які вважалися залежними від суб’єкта (людини). Йдеться, скажімо, про *антропоценний* погляд на світ, що відповідає тенденції об’єктивованого погляду на онтологію світу (Object Oriented Ontology, за С. Влакос, (The Routledge Companion, 2019: 101), у якому важливо зрозуміти динаміку явищ і тенденцій, що не залежать від людини. Водночас Дж. Годгсон, досліджуючи сучасний експериментальний британський роман, аналізує різні форми представлення

реальності, вказуючи на вплив «маніфесту Девіда Шілдса «Reality Hunger» (2010), у якому «утверджується глибока й неунікненна потреба в реальному» (The Routledge Companion, 2019: 58). С. Влакос зауважує, що постпостмодерністський «розум активно й систематично структурує дані» (The Routledge Companion, 2019: 101), що визначає нову художню реальність. М. Бівіл називає таку реальність *псевдопозитивістською*, водночас не заперечуючи актуалізації в річищі сучасного роману дискурсу розуму (прагнення до пізнання світу в умовах кризи попередньої — модерністської та постмодерністської — раціональності), пошуки нових інструментів аналізу дійсності.

У розвідці «Autobiografiction» («Автобіографічна література») Тімоті Бейкер згадує естетичний маніфест «Reality Hunger» («Голод реальності», 2010 р.) Девіда Шілдса: сучасним читачам важливо не лише те, що в книжці є штучним, а те, що дає можливість пережити мить «автентичності» (The Routledge Companion, 2019: 48). Д. Шілдс послуговується поняттями «звільнена немистецькість» (deliberate unartiness), «критика як автобіографія», «розмивання будь-якої відмінності між літературою й не-літературою (мається на увазі не художньою літературою — Д.Д.). Як зауважує Джеймс Вуд щодо назви маніфесту Шілдса, «реалізм...ніколи не може бути повністю «реальним»» (The Routledge Companion, 2019: 48). У будь-якому разі Т. Бейкер підсумовує, що «сучасні автори перевідкривають цінність «реального»» (The Routledge Companion, 2019: 48).

Метафізичне чуття, властиве персонажам постпостмодерністських романів у Великій Британії та почасті США, інтуїтивні переконання, пов'язані з уявленням про закономірності розвитку матерії та переходу одвічної енергії у світі, схиляють до вчинків, що виходять за межі звичних причиново-наслідкових зв'язків. Шукання Луїзи Рей, листи композитора, запис Сонмі в «Хмарному атласі» Д. Мітчелла —

частини одного метафізичного хронотопного ланцюга, який має різночасову природу, проте спільне з погляду метафізичного уявлення про ентеленхію в історичній динаміці спільнот (призначення й ціль розвитку цивілізації). У романі «Хмарний атлас» показано, що суто наукове знання не може бути запобіжником від руйнування світу, а отже, наука може призводити до технологічних катастроф.

Артур Бредлі та Ендрю Тейт (Arthur Bradley, Andrew Tate) у розділі «Релігія» зауважують, що сучасний британський роман доцільно схарактеризувати як «Новий атеїстичний роман» («New Atheist Novel», (The Routledge Companion, 2019: 160)), під яким розуміємо «імітований атеїзм який заміщує релігію специфічним трансцендентальним гуманізмом» (The Routledge Companion, 2019: 160). Зазначена цитата відсилає до іншої праці Бредлі та Тейта «The New Atheist Novel: Fiction, Philosophy and Polemic after 9/11» (2010), у якій дослідники доводять реактуалізацію атеїстичного світогляду, який водночас дає можливість персонажа романів вийти на рівень розуміння трансцендентальних істин і явищ. Прикладом реалізації такої світоглядної настанови, на думку дослідників, є роман «Never Let Me Go» К. Ісігуро. Літературознавці зауважують, що в британському романі XXI століття репрезентовано «особливий тип релігійного реалізму або матеріалізму, що передбачає ускладнення варіацій певних категорій і опозицій (трансцендентне проти іманентного, реальне проти ілюзорного, свідомість проти неправдивої свідомості, нормальне проти патологічного тощо)» (The Routledge Companion, 2019: 161). За своєрідне мотто, що визначає комплекс тем і проблем нового атеїстичного роману літературознавці беруть слова з роману «Нічого такого, що могло б злякати» («Nothing to Be Frightened Of», 2009) Джуліана Барнза: «Я не вірю в Бога, але я сумую за Ним» (The Routledge Companion, 2019: 166). Сара Діннен (Zara Dinnen) у «The Routledge Companion...» звертає увагу на думку сучасного

літературознавця Лі Константіну, котрий визначає одним із важливих концептів сучасності поняття «постіронічного переконання/вірування» (The Routledge Companion, 2019: 217). С. Діннен визначає постпостмодернізм як «дискурс сучасної літератури, який ставить за мету задокументувати новий тип суб'єкта, який водночас закладений в автентичності емоцій (нехудожність, щирість) і потребі в репрезентації (металітература, іронія)» (The Routledge Companion, 2019: 220-221). Якщо «постмодернізм децентрував людський суб'єкт, то постпостмодернізм спрямований на продукування внутрішньоперсоналістської людської особистості, яка мислить і відчуває» (The Routledge Companion, 2019: 221). «Постпостмодернізм відновив інтерес до персонажа» (The Routledge Companion, 2019: 221).

Таким чином, зазначений корпус теоретичних візій, експлікованих у англomовному науковому й культурологічному (ширше — гуманітарному) дискурсі, сам розвиток літературного процесу Великої Британії останніх десятиліть дають підстави порушити питання про формування нової культурно-історичної ситуації, яка засвідчує конфігурації змін у постмодернізмі. Філософські шукання в царині *Object Oriented Ontology*, концепція *Reality Hunger* визначають світоглядно-філософські зміни в лоні сучасного британського й американського роману. У цьому, безперечно, простежуємо значну інноваційність та евристичність аналізованого компендіуму.

Висновки

Отже, «The Routledge Companion...» є одним із найбільш повних фахових літературознавчих компендіумів останніх років (що можуть вважатися фундаментальним академічним виданням), яке репрезентує топіку літературного ландшафту англomовних літератур. Автори інноваційних підрозділів систематизують історичний процес навколо ключових

теоретичних понять і проблем світової гуманітаристики (мистецтво як соціальне явище, екологічна проблематика й формування нового *антропоценного* світогляду формами літератури, література й війна, тероризм тощо).

Автори матеріалів у «The Routledge Companion...» не лише фіксують наявні в сучасній науці погляди на певні літературознавчі проблеми, а й удаються до обґрунтованих припущень, полемізують із наявними в літературознавстві й гуманітаристиці поглядами, пропонують власні концепції. Усе це засвідчує засадничість такого критерію під час підготовки компендіуму, як інноваційність. Аналіз видання показав, що його упорядникам і авторам важливо було не лише впорядкувати корпус літературно-критичних рефлексій, не лише систематизувати наявні погляди дослідників, а й висловити те, що виходить за рамки наукової констатації. В такому разі автори розділів не лише реферативно оглядають і систематизують літературні явища й тенденції, а й на основі здійсненої аналітичної роботи прагнуть оновити наукове знання, спонукаючи дослідників до подальшої праці на ґрунті окреслених у компендіумі векторів і припущень, що мають значний евристичний потенціал.

Дослідники в «The Routledge Companion...» послуговуються чотирма ключовими поняттями, які, на думку редакторів, дають можливість об'єднати різні тексти в одному виданні, яке є репрезентативним щодо виявлення тенденцій сучасного роману Великої Британії. Це такі поняття: *metafiction*, *globalism*, *postcolonialism* і *anthropocene* (метафікційна проза, глобалізм, постколоніалізм і антропоценна проза).

Компендіум словесно візуалізує історію літератури Великої Британії, США та деяких інших країн, у лоні яких відбувається кристалізація сучасного (тобто постпостмодерністського) англосовного роману. «The Routledge Companion...» спонукає новітніх дослідників англосовних літератур до подальшого наукового аналізу літературного процесу, відштовхуючись від

проблемних комплексів, визначених у цьому виданні. Компендіум дає підстави систематизувати підходи сучасних британських літературознавців до укладання енциклопедичних видань, які пропонують зріз певного періоду в історії літератури. Зокрема, в зазначеному літературознавчому компендіумі йдеться про літературний період після 2000-го року.

Література

- Енциклопедія постмодернізму* (2003). (Ч. Е. Вінквіст та В.Е. Тейлер, Ред., с. 503). Київ: Вид-во Соломії Павличко "Основи".
- Лексикон загального та порівняльного літературознавства* (2001). (Волков А., Ред., с. 634). Чернівці: Золоті литаври.
- Літературознавчий словник-довідник* (1997). (Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та В. І. Теремко, Ред., с. 751). Київ: Академія.
- Cuddon, J. A., Preston, C., & Cuddon, J. A. (1999). *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*. London: Penguin Books.
- Quinn, E. (2000). *A Dictionary of Literary and Thematic Terms*. New York: Facts On File.
- The Routledge Companion to Twenty-First Century Literary Fiction* (2019). (O'Gorman D. & R. Eaglestone, Eds., p. 476). London-New York: Routledge.
- Selden, R., Widdowson, P. (1993). *A Reader's Guide to Contemporary Literary Theory*. The University Press of Kentucky.

References

- Entsyklopediia postmodernizmu [Encyclopedia of Postmodernism]* (2003). (Ch. E. Vinkvist & V. E. Teiler, Eds.; p. 503). Kyiv: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko 'Osnova' [in Ukrainian].
- Leksykon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznavstva [Lexicon of General and Comparative Literature Studies]* (2001). (Volkov A., Ed., p. 634). Chernivtsi: Zoloti lytavry [in Ukrainian].
- Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk [Literary Dictionary]* (1997). (R.T. Grom'yak, Yu.I. Kovaliv and V.I. Teremko, Ed., p. 751). Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
- Cuddon, J. A., Preston, C., & Cuddon, J. A. (1999). *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*. London: Penguin Books.

Quinn, E. (2000). *A Dictionary of Literary and Thematic Terms*. New York: Facts On File.

The Routledge Companion to Twenty-First Century Literary Fiction (2019). (O'Gorman D. & R. Eaglestone, Eds., p. 476). London-New York: Routledge.

Selden, R., Widdowson, P. (1993). *A Reader's Guide to Contemporary Literary Theory*. The University Press of Kentucky.

Рукопис статті отримано 16 березня 2022 року

Рукопис затверджено до публікації 04 травня 2022 року

Інформація про автора

Дроздовський Дмитро Ігорович – кандидат філологічних наук, н. с. відділу зарубіжних і слов'янських літератур Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України; вул. Михайла Грушевського, 4, Київ, 01001, Україна; e-mail: drozdovskyi@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-2838-6086>.

Drozdovskyi Dmytro, Candidate of Philological Sciences, Researcher of the Department of World and Slavic Literatures, Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine; 4, Mykhailo Hrushevskiy St., Kyiv, 01001, Ukraine; e-mail: drozdovskyi@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-2838-6086>.